

**ERMUA-EITZAGA:
LEKU-IZENAK
LIBURUAREN AURKEZPENA**

Ermuko Udaletxea, 2002-V-23

*Jose Luis Lizundia Askondo,
Euskaltzaindiko idazkariorde-kudeatzaile
eta Onomastika batzordekidea*

Karlos Totorika, Ermua uriko alkate jauna; Mari Asun Ardantza, zinegotzi andre adiskidea; Andres Iñigo, Onomastika batzordeburu euskaltzaina; Fernando Aranberri, egilea; Onomastika batzordekideok; Ermuko Udal talde desberdinetako zinegotziok; jaun-andreok. Arratsaldeon.

Hunkigarria da niretzat, gaur egun, hemen, Ermuko Udaletxean, Fernando Aranberriren, *Ermua-Eitzaga: leku-izenak* aurkeztea. Erakunde honen Onomasticon Vasconiaren 22. azken liburukia, hain zuzen.

Debarroko ibarrean geografikoki kokaturik badago ere, Ermua Durangoko merindadean barruko lau urietariko bat da Tabira, Otxandio eta Elorriorekin batera. Gipuzkoako probintziatik Ekialdetik sartukeran duzu uri hau. Ermuak ez du galdu bere euskaltasuna, besterik badirudi ere. Etorkinak ez dira izan galziarrak edo beste Estatuko herrialde askotakoak bakarrik, baita ere euskal herrialdeetakoek ere, baina bere-berea duen Ermuko uriko euskara berezia gorde du, Durangoko tabirarrek eta Elorriok bezalaxe, alboko nekazal elizateetatik berezia eta oso aberatsa.

Ermurekin duela 40 urte baino gehiagotik ditut harremanak, ermuar euskaltzale askorekin, hain zuzen. Era askotakoak, iritzi desberdinetakoak, baina euskaldunak erabat. Ia lehen uneko Gerediaga elkarteko Agustin Aranberriarekin hasi eta Lorentzo Iturriagagoitia ordezkariarekin (hemen dugu aldameanean, orain EAJko taldeburu bezala), baita ere Mallabiko ordezkari zen Justo Arriaga, orain Ermuan bizi denarekin, Olaizotarrekin, Guriditarrekin, Ardantzatarrekin (Mari Asun hemen dugu zinegotzi legez), Arindarrekin, Atxatarrekin, Berrizbeitiarrekin, Amillategitarrekin eta beste askorekin. Ermuko Santiago-Santa Ana jaiak ere ez dira niretzat arrotzak, alderantziz baik. Oroipen onak ditut. Bidenabar, zer portaera ona izan zuen nirekin Saez de Cabezón bertako farmazilari izan zenak. Urte askotan bertoko parroko izan

zen D. Teodoro Zuazua ere adiskide nuen (G. B.), auzokide gainera, ni Trañaxenagusikoa, bera Trañabarren baserrikoa, oso hurbilekoak gara eta etxe-arteke harreman ugariarekin, senitarteko ez bagara ere. Norbaitek, noizbaiten besterik idatzi badu ere, zin dagit nik behinik behin ermuarrek, gehienetan, euskaraz hitz egin dudala, beraiek ermuarrez eta nik abadiñarrez.

Ermuak badu euskararen batasunarekin ere zerikusi oso garrantzitsua eta ez nuke aipatu gabe utzi nahi, 1968ko ekainaren 28, 29 eta 30ean Gerediaga elkarteak antolaturiko «Euskal Idazleen Biltzarra». Garai hartan, elkarte horren idazkari nintzen, baina bereziki, Agustín Aranberria Gerediagaren Ermuko ordezkari zenaren laguntza oparoa izan genuen. Gerra osteko lehendabiziko euskal idazleen biltzar agerikoa Hego Euskal Herrian, hemen, uri honetan egin zen. Ideia Juan San Martín eibartar eta elkarteko bazkidearena izan zen, uste baitzuen, Arantzazuko Biltzarra baino lehenago, komenigarria zela idazleei, bilera batera deituaz, entzutea. Urte haietan ez zen erraza elkarte legez-tatu bat izatea eta Gerediagak, bestalde, ospea hartu berria zen bere ekintze-kin, bereziki, Euskal Liburu eta Disko Azokarekin. Elkarte horrek ezin zuen edonon biltzarrik antolatu, ez bazen Durangoko Merindade zaharraren 12 udalen eremu barnean, Ermua hautatu zuelarik.

Ermuak eta Durangaldeak, ez bakarrik, Gipuzkoa eta Bizkaiaren arteko euskaltzaleen artean zubi egin zuen, baita Ipar eta Ekialdearena ere, hasi Gabriel Aresti idazle bilbotarra, biltzar haren «izarra» esango nuke, eta amaiera hitzaldia egin zueneraino. Tartean, Imanol biak, Berriatua eta Laspiur, Aingereu Irigarai euskaltzain nafarra, Salbador Garmendia, Juan Antonio Letamendia hizlariak, aherentzi gabe exiliotik txostena igorri zuen Txillardegia. Lagun asko bildu ginen Ermuko Eskola Profesionalean.

Toponimiaren garrantzia aipatzearen Paco Llera Ramo Euskal Herriko Unibertsitateko irakasle asturiarraren pasarte zenbait dakartzat hona, hain zuzen berak Academia de la Llingua Asturianaren *Lletres Asturianas*, 19, 1986an argitaratutako aldizkarian agertutako artikulu interesgarria baiteritzat. Pasarte labur hauek esango dizkizuet, liburutik irakurtzeko gomendatuz: «Identidad colectiva y territorialidad» da haren titulua: «Me voy a mover, por tanto, en el terreno de la valoración social que la colectividad da a la denominación del espacio físico sobre el que se asienta desde no sabe cuándo. Estamos ante un problema sociocultural, en el que cotidiana e incoscientemente se simbolizan y se reproducen la identidad colectiva de un pueblo y su territorialidad... Si hay algo que condensa tras de sí la toponimia tradicional, es un proceso sociocultural por el que cada grupo humano denomina y domina su espacio natural, en el marco del universo simbólico de sus representaciones colectivas... Con las aportaciones de la Ecología Humana en la mano, quiere esto decir que no podamos perder de vista la ubicación ecológica de cualquier componente cultural al que nos hayamos de referir».

Fernando Aranberriren liburuki honek badu, ene ustez, aberasgarri den beste zerbait. Askotan uste izan da euskara baserriarren hizkuntza dela eta

orobat, toponimia, baserrietxe, soro, landa, baso eta abarrena. Baina, ez horrenbeste hiri hizkuntza. Oraindik, Euskal Herriko hiri ertain eta txikien hizkeren arteko azterketa konparatu bat egiteke dagoen bezalaxe, hiri toponimien kidekatasuna ere sistematizatu gabe dago. Nire aldetik nahiko nuke, Ermuko toponimiaren ondoren, Elorrio, Durangoko Tabira eta Otxandioaren hiri toponimiaren ikerketak jarraitzea. Baita 12 elizateena ere, baina orain 4 hiriena interesatzen zait. Hor agertzen da **Pasealeku** hitza. Askotan, asmatu behar ez zen «ibiltokia» eta holako neologismoen bila joan beharrean, **pasealekua** egonda Gernikan, Bergaran, Otxandion; Barrenkaleak, Artekaleak, Goienkaleak eta Zeharkaleak dauden bezalaxe hasi Bilbo bertatik eta Gipuzkoaraino. Izen berriak asmatu dira, askotan beharizanik gabe, gure hiri berrietan, kasurik egiteke, aspaldiko hiri euskaldunetako hiri toponimiarako izen egokiak.

Oroitzen naiz nola Xabier Zubizarreta Arrasateko alkateak, hango toponimia ikerketaren XV. Onomasticon Vasconiae aurkeztu zenean, bertako Udaltxean eta, liburuan **Artekale** izena aurkitu «calle del Medio»rako, aitzak esan omen zion: «hori lehen Artekale zuan, orain hasi zarie Erdiko Kalea esaten». Interesgarria da Artekaleri buruzko zein aipamen egin duen Fernando Aranberrik. Ofizio kaleak ere hor ditugu hirietan aspalditik Errementari kalea, Tolosan; Dendari kalea, Bilbon eta abar. Noizbait egin beharko genuke hartu zenbait hiri eta azterketa konparatibo bat, adibidez, Arrasate, Bergara, Eibar, Debarroan; Durango, Markina, Gernika, Bizkaian, eskualde buru direnak bestalde; Bilbo bera ere, ahantzi gabe; Legutiano den txikiarekin, Billerleko euskara interesgarria baita; Azpeitian eta Tolosan, agian, Ordizian, beraz, merkatu hiriak, gipuzkerazko eremuan.

Amaitzeko, eskerrak, Ermuko Udalari eta baita ere Bizkaiko Kultura Foru Sailari, Euskaltzaindiari eman dioten babesagatik. Eskerrak eta zorionak, Fernando Aranberri Odriozola, liburuaren egileari.